

No: 1568 – Mahreç İşareti

BEYTÜŞŞEBAP JİRKİ KİLİMİ

Tescil Ettiren

BEYTÜŞŞEBAP İLÇE TARIM VE ORMAN MÜDÜRLÜĞÜ

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 22.12.2022 tarihinden itibaren korunmak üzere 15.04.2024 tarihinde tescil edilmiştir.

Tescil No	: 1568
Tescil Tarihi	: 15.04.2024
Başvuru No	: C2022/000461
Başvuru Tarihi	: 22.12.2022
Coğrafi İşaretin Adı	: Beytüşşebap Jirki Kilimi
Ürün / Ürün Grubu	: Kilim / Halılar ve kilimler
Coğrafi İşaretin Türü	: Mahreç işareti
Tescil Ettiren	: Beytüşşebap İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü
Tescil Ettirenin Adresi	: Elki Mah. Merkez 73800 Beytüşşebap ŞIRNAK
Coğrafi Sınır	: Şırnak ili Beytüşşebap ilçesi
Kullanım Biçimi	: Beytüşşebap Jirki Kilimi ibaresi ve mahreç işareti amblemi, ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde yer alır. Ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde kullanılmadığında Beytüşşebap Jirki Kilimi ibaresi ve mahreç işareti amblemi işletmede kolayca görülecek şekilde bulundurulur. Logo kilimin arkasında yer alır.

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

Beytüşşebap Jirki Kilimi, yün iplikler kullanılarak Şırnak ili Beytüşşebap ilçesinde üretilen kilimdir. Kilim; arka arkaya çift sıra halinde gerilmiş, çözümlü ipliklerinin arasına çapraz olarak önden ve arkadan atkılı ipliklerinin geçirilmesi suretiyle dokunur.

Beytüşşebap Jirki Kiliminin üretiminde kullanılan ip saf yünden yapılır, incedir, renklendirmede kök boya kullanılır. Coğrafi sınırda kullanılan adlarıyla “raye tırşık” bitkisinden kahverengi, “rın” kökünden kırmızı, ceviz kabuğundan siyah ve kahverengi, “giyarenk” kökünden yeşil, “sanman” ve “soğan kabuğu”ndan sarı renk elde edilir. Kırmızı renk için maya olarak “sumak”, diğer renklerde “lep” kullanılır. Ayrıca siyah rengin mayası için “kül”, siyah ve sarı renk için “tuz” gibi bazı maddeler kullanılır.

Yer sergisi, ev dekorasyonu, seccade vb. benzeri amaçlarla kullanılır.

Beytüşşebap Jirki Kiliminde kullanılan desenler coğrafi sınıra özgüdür. Desenler genellikle coğrafi sınır halkının dini inancını, yaşantısını, başından geçmiş acı tatlı olayları, hüznü, kıskançlığı, mutluluğu, sevinci, özlemi, yiğitliği, doğa ile iç içe yaşantısını, doğanın şekil ve özelliklerini ifade eder.

Beytüşşebap Jirki Kiliminde; hayvan, çiçek ve ağaç gibi figüratif motifler yanında soyut motifler de kullanılır. Kıskançlık, korku gibi duygular; “kurt ayağı” ve “akrep” motifi ile; muhabbet, sevgi, fanilik ve sohbet “muhabbet kuşu” motifi ile; erkeklik, yiğitlik ve kavgacılık ise “koç boynuzu” ile sembolize edilir.

Bitki ve çiçek figürleri; bereketi, üretkenliği ve mutluluğu ifade eder. “Gelin kız” da denilen “el belinde motif” üretkenliğin sembolüdür. “Hayat ağacı” motifi ise ölümsüzlüğün simgesi olarak ifade edilir.

Beytüşşebap Jirki Kiliminde kullanılan başlıca motifler ve bunlara ilişkin görseller aşağıdadır.

Şekil 1. Beytüşşebap Jirki Kiliminde kullanılan başlıca motifler

Çalgül: Kırk gül anlamına gelmektedir. Koçboynuzu motifinden dizayn edilerek sekiz ayaklı örümcek şeklinde kompozisyon edilmiş ve testere motifi ile çerçevelenmiştir. En dış kenara kontör çekilerek düzgün altıgen oluşturulmuştur. Bu altıgenler fıstık yeşili, lacivert ve siyah renkler hâkim olmak üzere kilim zemininde, belli açılarla genişleyerek zemine serpiştirilmiş ve her sıra ters “s” harfleri ile bölünmüştür.

Lüleper: Coğrafi sınırda, sulak ve bataklık yerlerde beyaz, sarı ve kırmızı renklerinde açan nilüfer çiçeğini andıran çiçeğe lüleper adı verilir. Kilim motifi ismini bu çiçekten almıştır. Genellikle biri açık, biri koyu renkten olmak üzere aşağıdan yukarıya, üç veya beş renk diliminden dokuması yapılır.

Gülsariye: Bu motif “Sariye” isminde bir kadın tarafından yapıldığı için bu ismi almıştır. Kilimde “gelin kız” adı verilen motif, diyagonal şeklinde dokunmuştur. Renk birleşimleriyle, enine bantlarla ayrılabilirdiği gibi, iç içe baklava dilimi tarzında da dokuması yapılabilir.

Gulhezar: Bin gül anlamına gelir. Gül adı verilen formların çerçevelenmesinde testere dişi motifi sırası hâkim görünümündedir. İçinde olduğu gibi, dışındaki dörtgen alanlarda da aynı görünüm verilir.

Şamari: Arındırılmış, saf anlamına gelir. Desende gül adı verilen formlarla, enine tarak motifi değişik renklerde yer alır.

Kesneker: “Kimse yapamaz” anlamındadır. Nazik ince desenlerden oluştuğu ve yapılışı zor olduğu için bu adı almıştır. Enine ve kenarları kesik, beşli altılı göbeklerden oluşan bu kilim motifinin kenar bordürleri, genellikle üçlü ve beşli baklava dilimi sıralarından oluşur.

Lüle: Bu motif seccadeye işlenir. Söylentiye göre, makineleşmenin söz konusu olmadığı dönemlerde, dokuyucu seccadesine işlemiştir. Sürahi ismine izafeten seccadeye işlenen bu motife, lüle motifi denmiştir.

Gula Gulharuk (Gül Küpe): Kilim dokuyan kadına, komşusu bir çift küpe emanet etmiştir. Kadın emanet edilen küpeyi kaybetmiştir. Aylar sonra komşusu emanetini almak için geldiğinde, el emeği göz nuru dokuduğu kilimi satarak bir çift küpe almış ve böylece komşusunun emanetini geri vermiştir. Bu olaydan sonra, coğrafi sınırdaki bu kilim motifine “gül küpe” denmiştir.

Urısı: Rus benzetmesi olup, Ruslar’ın işgalinden etkilenerek dokunmuştur.

Jirkan: Coğrafi sınıra ait bir kilim olup, özgürlüğün, bereketin ve mutluluğun simgesidir.

Şağbaran: Koç boynuzundan esinlenerek dokunduğu için coğrafi sınırda bu anlama gelen şağbaran ismini almıştır.

Serhevştivik: Hamuru yoğurması için eskiden tahta leğen denilen kaplar kullanılırdı. Hamur yoğurulduktan sonra kabın temizlenmesi içinde serhevştivik denilen demirden kaşık kullanılırdı. Kilim motifi bu kaşığa benzediğinden aynı adı almıştır.

Şimgubik: Güzel topuk, gelin topuğu veya gelin pabucu anlamına gelmektedir. Kilim, gül adı verilen sıraların arasına şimgubik adı verilen motif sırasının işlenmesi şeklinde dokunur.

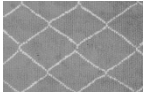
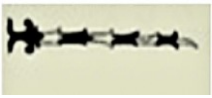
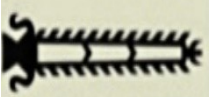
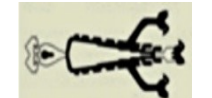
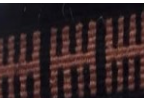
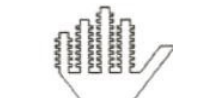

Canbezar: Motiflerin meydana getirdiği ahenk ve simetriden dolayı titizlikle üstün beceri gerektiren dokumadır.

Bekik: Bu motif iyiliği, anlayışı, hoşgörüyü temsil eder.

Şekil 2. Beytüşşebap Jirki Kiliminde kullanılan başlıca motifler

Sine (Fas tarzı)	Kupale çıldar	Sıtayık	Yarıyuk (Sevgililer / çift kuşlar)
Pepke guri (Kurt ayağı)	Sıtini reş (Kara sütun)	Şınga buké (Gelin ayağı)	Belitanık (Kanarya)
Heçik (Çatal ağaç)	Kırıkçık (Serseri insan)	Sölik (Saç)	Steyre (Yıldız)
Şehık (Tarak)	Lakıp (Eldiven)	Gamezık (Balık)	Eli belinde
Kerbahar (bereket)			

Beytüşşebap Jirki Kilimi Beytüşşebap ilçesinde uzun bir geçmişe sahiptir. Coğrafi sınırın ekonomisinde ve geleneklerinde önemli bir yer vardır. Beytüşşebap düğün geleneğinde gelinler için çeyizlik dokunur. Coğrafi sınıra özgü motif ve desenleri mevcuttur. Bu sebeplerle coğrafi sınır ile ün bağı mevcuttur.

Üretim Metodu:

Beytüşşebap Jirki Kilimi; dikey tip tezgâhlarda dokunur. Dokuma tezgâhın kurulacağı yer; iyi ışık alan, havalandırması yapılabilen, zemini düz mekânlar olmalıdır.

Beytüşşebap Jirki Kilimi ince küçük motiflerden oluşur ve sık dokunur. Geleneksel olarak 1,3 x 2 m boyutlarında dokunur. Ortalama büyüklüğü 2 m², ortalama metrekaare ağırlığı ise 1,7 kg'dır. Kilimlerde ana renkler olarak bordoya yakın kırmızı, lacivert, kahverengi, siyah ve beyaz; ara renk olarak da yeşil, sarı ve mavi kullanılır.

Beytüşşebap Jirki Kilimi dikdörtgen şekilde dokunur. Kilim dokumaların ortalama en ölçüsü 150 cm, boy ölçüsü 350 cm, ortalama saçak uzunlukları 6 cm, kilimin 1 cm'deki ilmek sayısı 7'dir. Geometrik bezemelerin kullanıldığı renk, çoğunlukla kırmızıdır.

Dokumada Kullanılan Yardımcı Malzemeler:

- Kırkit: Atkının sıkıştırılarak kilime dâhil edilmesini sağlayan yardımcı makine elemanına kırkit denir. Diğer dokuma tezgâhlarında bulunan tarağın vazifesini görür.
- Makas: İplikleri ve çözüleri kesmek için kullanılır.
- Çözgü tahtası: Çözülerin tezgâhın alt kısmında bağlandığı tahtasıdır.
- Varangelen: Yukarı aşağı hareket ettirilerek çözüleri birbirinden ayırıp atkının atılması için ağızlığın açılmasını sağlayan dar ve uzun tahtadır.
- Teşi (kirmen): Yün eğirme aparatıdır.
- Kök boyaları
- Kök boyaları ile renklendirilmiş yün iplikler

Dokuma Teknikleri:

Kilim: Çözgü ipliklerinin bir altından bir üstünden geçirilen atkı ipliklerinin motif alanları içinde kullanılmasıyla oluşan, çözgü ipliklerinin atkı iplikleri tarafından tamamen kapatıldığı, iki yüzü aynı görüntüye sahip düz olarak dokunan dokuma tekniğidir.

Zilli: Üç veya daha fazla iplik türü sistemine dayanarak yapılan dokuma tekniğidir. Desene göre desen ipliklerinin arasına sıra boyunca 2 üst - 1 alt veya 3 üst - 1 alt gibi atlamalarla dokunur.

Cicim: Desen ipliğinin, desene göre farklı sayıda çözgü iplikleri üzerinden atlatılarak geçirilmesi ve her desen sırasından sonra atkı ipliği atılarak sıkıştırılması ile oluşturulan dokuma tekniğidir.

Sumak: Renkli desen ipliklerinin çözgü ipleri üzerine, çeşitli şekillerde sarılmasıyla elde edilen dokuma tekniğidir.

Beytüşşebap Jirki Kiliminin Muhafazası:

Beytüşşebap Jirki Kilimi rulo haline getirilerek saklanır. Buradaki amaç kökboyaları ile işlenen el dokuma kilim desenlerinin ve renklerinin mümkün oldukça güneş ışığından korunmaktır. Kilimin uzun ömürlü olması için nemden ve rutubetten uzak tutulması gerekir.

Coğrafi Sınır İçerisinde Gerçekleşmesi Gereken Üretim, İşleme ve Diğer İşlemler:

Beytüşşebap Jirki Kilimi Beytüşşebap ilçesinde uzun bir geçmişe sahiptir. Coğrafi sınırın ekonomisinde ve geleneklerinde önemli bir yeri vardır. Coğrafi sınıra özgü motif ve desenleri mevcuttur. Kökboyası yapılan bitkiler coğrafi sınırdan temin edilir ve boyalar coğrafi sınırda üretilir. Bu sebeple coğrafi sınır ile ün bağı bulunan Beytüşşebap Kiliminin tüm üretim aşamaları, belirtilen coğrafi sınırda gerçekleşir.

Denetleme:

Denetimler; Beytüşşebap Kaymakamlığının koordinatörlüğünde ve Beytüşşebap Kaymakamlığı, Beytüşşebap İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Beytüşşebap Halk Eğitim Müdürlüğü ve Beytüşşebap İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünden ürün konusunda uzman birer kişinin katılımıyla en az 4 kişiden oluşan denetim mercii tarafından gerçekleştirilir. Denetimler düzenli olarak yılda bir defa, ayrıca gerekli görülmesi ve şikâyet halinde ise her zaman yapılır.

Denetim mercii; Beytüşşebap Jirki Kilimi üretiminde kullanılan malzemelerin uygunluğunu, üretim metoduna uygunluğu ve Beytüşşebap Kilimi ibaresinin, logosunun ve mahreç işareti ambleminin kullanımının uygunluğunu denetler.

Denetim mercii, kamu kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan veya bunlarda görevli uzman gerçek veya tüzel kişilerden denetimin gerçekleştirilmesi sırasında faydalanabilir veya hizmet satın alabilir. Tescil ettiren, hakların korunmasında hukuki süreçleri yürütür.